

Türkiye’de Kadın Politikalarının ve Kurumsal Yapısının Analizi

Ülker Şener

TEPAV

Giriş

Türkiye’de kadın politikalarının ve kurumsal yapısının analizi çalışması, kamuyu, kadın örgütlerini-STK’ları ve akademiye kapsayacak bir biçimde kadın politikalarını ve çalışmalarını hâlihazırda biçimlendiren yapıları, bu yapıların politika üretme süreçlerini, yapıların karşılıklı ilişkilerini ve etkileşimlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Kadın politikaları üretim ve uygulama sürecinde var olan kurumsal yapılara baktığımızda temelde 3 özne karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki kamu ve aslolarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, ikincisi kadın örgütleri-STK’lar ve akademi ve son olarak bu bileşenleri şu veya bu ölçüde etkileyen bir faktör olarak uluslara arası örgütlenmelerdir.

Türkiye’de kadın politikalarının ve kurumsal yapısının analizi çalışmasında

- Kamunun özellikle de Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün kadın alanında politika üretme süreçleri ve yapısal analizi (kuruluş süreci, görev yetki ve sorumlulukları, yönetim biçimi-teşkilat yapısı, hizmet planlaması-ihtiyaç tespiti, uygulama, geri bildirim mekanizmaları, diğer kamu kurumlarıyla etkileşim, yerelle ilişki düzeyi, kadın örgütleri ve uluslararası kuruluşlarla ilişkiler, vb) ile
- Kadın alanında çalışma yürüten STK’ların ve kadın örgütlerinin politika üretme ve uygulama düzeyleri, kamuyu algılayışları, kamu politikalarını biçimlendirme süreçleri, kadın çalışmalarına bakış açıları, kadın örgütleri arasındaki ilişki ağı ve etkileşim yer almaktadır.

Bu çerçevede uluslararası örgütlenmelerin Türkiye’de kadın politikalarına etkisi, kurumsal yapılarla ilişkisi ve etkileşim düzeyine de gerekli durumlarda yer verilecektir.

Çalışma çerçevesinde literatür taramasının, kurum yayınlarının, web sitelerinin incelenmesinin yanı sıra, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nden Fatma Karakoç, Kadın Adayları Destekleme Derneğinden İlknur Üstün, Diyarbakır Kadın Merkezinden (KAMER) Nilüfer Yılmaz ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Akademinin kadın politikalarını değerlendirme biçimini görmek, anlamak için ise ODTÜ Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalından Yıldız Ecevit ve Ankara Üniversitesi Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezinden Serpil Sancar ile görüşülmüştür.

Kuşkusuz bu çalışma çok farklı örgütlenmelerin, müdahalelerin gerçekleştiği kadın çalışmaları alanını tam olarak yansıtmaktan uzaktır. Buna rağmen genel tablonun belirgin özelliklerini ortaya çıkardığı düşüncesindeyiz.

1. Kadın Sorunu

Kadın sorunu evrensel bir sorundur. Dünyanın tüm bölgelerinde şu veya bu biçimde ve düzeyde kadınlar ikincil kılınmakta-ayrımcılıkla karşılaşmaktadır. Sorun, binlerce yıllık bir geçmişi olsa da, kadının evin dışında kitlesel düzeydeki üretim sürecine katılımıyla, kapitalist üretim süreciyle birlikte, kadınların müdahalesi ve mücadelesi ile görünürlük kazandı.

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

Kadın sorununun kaynağı farklı belirlenimler yapılsa da genel olarak yapısal faktörlerin beslediği eşitsiz güç ilişkileri (patriarkal yapı- toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri) ve bu eşitsizlikler üzerinden yükselen ayrımcılıktır (istihdama katılım, siyasette yer alma, ev içi emek, ...). Kadınların yaşadığı ayrımcılık bölgeler arasında farklılıklar barındırdığı gibi kent ile kırsal ya da büyükşehirde yaşamak ile küçük şehirde yaşamak arasındaki farklılıkları da içinde taşımaktadır.

Kadın sorunu, kadın hareketinin ve genel olarak toplumsal hareketlerin içinde yer alan kadınların çabasıyla gündemleştirilmiştir. Mücadele, kadınların ayrımcılığı gün yüzüne çıkarma-farkındalıklarını artırma ve görünür kılma çabaları, birey olarak görülme, kamusal alanda yer alırken eşit hak talepleri, yasalar önünde eşitlik, aileye, evin içine-güç ilişkilerine-rollere müdahale.... biçiminde ilerleyen bir yol izlemiştir.

Avrupa'da kadın hareketi toplumsal muhalefetle birlikte (işçi ve öğrenci hareketiyle) ortaya çıktı ve güç kazandı. Bu koşullarda kadın hareketi gerçekleştirdiği politik ittifaklarla taleplerinin kamu tarafından sahiplenilmesini sağladı, geniş bir alanda meşruluk kazandı. Türkiye'de güçlü bir biçimde- bir muhalefet odağı olarak 80 sonrası ortaya çıkan kadın hareketi ise, tüm muhalefet odaklarının susturulması nedeniyle, böylesi bir ittifaktan yoksun olarak işe başladı, yalnız yürümek zorunda kaldı¹.

Günümüzde kadın sorununa müdahale eden 4 özne ile karşılaşmaktayız: kadınlar ve kadın örgütleri, kamu, karma örgütler (sendika vb) ve akademi.

Daha önce de ifade edildiği üzere Türkiye'de kadın örgütlerinin ve hareketinin tarihi aslolarak 80 sonrasına dayanmaktadır. Kendi içinde yürütülen faaliyetlerle bilinç yükseltme grup çalışmaları, "Dayağa Hayır" kampanyası, sığınak kurma çalışmaları, yasal alanda verilen mücadeleler (TCK kadın platformu vb), savunuculuk faaliyetleri üzerinden gelişen bir hat izlemiştir.

Kadın örgütleri-hareketi, kuruluş aşamasında, hedeflerini dillendirirken-politika üretirken yoğun bir biçimde kampanya ve sokak eylemliliklerini kullanırken; son dönemlerde savunuculuk faaliyetlerini ön plana çıkarmıştır. 80'lerde aktivizmin yoğun, küçük gruplar şeklinde örgütlenmelerin yaygın olduğu, devletten uzak duran, protestocu, muhalif, aykırı bir hareket söz konusuydu. 90'lı yıllar "kurumsallaşma çabalarıyla" geçen zaman, 2000'li yıllar ise farklı kadınların bir araya geldiği, birbirlerine dokundukları-bunu deneyimledikleri yıllar olarak nitelendirilmektedir. 80'li yıllar kadınlar arası ortaklıkların, 2000'li yıllar farklılıkların konuşulduğu yıllar olarak tanımlanmaktadır².

Türkiye'de salt kadın örgütleri-oluşumları değil, karma örgütlerde ve bu örgütlerin içinde yer alan kadınlarda kadın sorununa ilişkin politikalar üretmektedir. Bu örgütlenmelerin başında sendikalar gelmektedir. Türkiye'de kurulan ilk sendikalar işçi sendikalarıdır. Bu sendikalara bakıldığında hem üye profilleri, yönetim yapısı hem de kadın işçilerin taleplerini görmeyen yaklaşımları ile "erkek sendikalar" oldukları söylenebilir. Görece geç bir dönemde kurumsallaşan kamu emekçileri sendikalarının ise kamusal işlerde kadın istihdamının yüksek düzeyde gerçekleşmesi nedeniyle daha fazla kadın üyeye sahip oldukları, tümü olmasa da KESK'in temsilde görece daha fazla kadın yöneticiye yer verdiği, genel olarak kadın sorununa daha duyarlı olduğu, taleplerini sahiplendiği, eylemlilik sürecine dahil olduğu görülmektedir.

¹ Sancar S., Görüşme Notları, 2009

² Üstünlü İ., Görüşme Notları, 2009

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

Türkiye’de akademisyenlerin kadın sorunlarına-çalışmalarına ilgisi erken sayılabilecek tarihlere dayanmakla birlikte üniversitelerin kurumsal düzeyde müdahil olması 90’lı yıllara rastlamaktadır. Bu çerçevede 1990’lı yılların ilk yarısında kadın çalışmaları merkezleri ve ana bilim dalı başkanlıkları kurulmaya başlanmıştır. 80 sonrası süreçte gelişen kadın hareketinin-bunun bir parçası olan akademisyenlerin- bu merkezlerin açılmasında önemli bir rolü bulunmaktadır. Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları ve Uygulamaları Merkezi 1993 yılında açılan ilk merkezdir. 2009 yılı itibarıyla Türkiye’de 4 anabilim dalı başkanlığı (ODTÜ, Ege ve İstanbul Üniversitesi), 18 Uygulama merkezi bulunmaktadır.

Akademinin genel olarak amaçları kadın alanında akademik çalışmalar yapmak ve bu yolla katkı sunmak, toplumsal duyarlılığı artırmak, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikalar geliştirmek, ilişki ağı kurmak olarak özetlenebilir. İlk kurulan merkez olan KASAUM amaçlarını şu şekilde özetlemektedir:³

- Kadın sorunlarına karşı toplumda ve üniversitede duyarlılık geliştirmek,
- Akademi ve akademik olmayan çevrelerde feminist araştırmalar başlatmak ve desteklemek,
- Kadınlarla ilgili konularda bülten, dergi, kitaplar yayınlamak,
- Kadınlar için özel yetişkin eğitim ve güçlendirme programları düzenlemek, eğitim materyali hazırlamak ve eğiticiler yetiştirmek,
- Kadın merkezleri, kurumları ve grupları arasında işbirliği ve iletişimi sağlamak.

Çalışma yürüten ana bilim dalı başkanlıkları ile diğer merkezlerin amaçları da KASAUM ile, farklılıklar taşısaya da örneğin “feminist araştırmalar yapmak”, temel noktalarda benzerlikler göstermektedir⁴.

2. Kamuyu Müdahaleye Zorlayan Etkenler

Türkiye cumhuriyetinin ilk kurumsallaşma çabalarından itibaren kadın sorununa müdahil olduğu görülmektedir. Müdahil oluş laik bir toplum yaratma vb. üzerinden gerekçelendirilmiştir. Bu ilk dönemde gerçekleşen müdahaleler evlilik, aile yapısı, vb ne ilişkin radikal değişiklikler getirirse de, kamusal alan-özel alan ayırımında aileyi özel alanın içinde görüp “ailenin kutsallığı ve aileye müdahale etmeme” anlayışı ile birlikte yürümüştür. Aile ideolojisi 80 li yıllar ve sonrasında kadın hareketi tarafından kadının ailenin içindeki konumunun ortaya konulması-deşifre edilmesi ve sorgulanmasıyla gündeme taşınmıştır.

Hem kadın hareketinin dillendirdiği argümanların toplumda elde ettiği meşruiyet, hem de kadın sorununa ilişkin Birleşmiş Milletlerin öngördüğü düzenlemeler kamunun-devletin soruna “ailenin içini de” dahil etmesini beraberinde getirmiştir. 2000 li yıllarda ise Avrupa Birliği ilerleme sürecinin kamunun müdahalesinde önemli bir yer tuttuğu, düzenlemelerde AB politikalarının temel alındığı görülmektedir.

- **Uluslararası anlaşmalar**

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (Committee on the Elimination of Discrimination against Women): CEDAW 1981 yılında yürürlüğe girmiş, Türkiye

³ <http://kasaum.ankara.edu.tr>

⁴ Bakınız ODTÜ Kadın Çalışmaları, www.gws.metu.edu.tr

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

tarafından 1985’de imzalanmıştır. CEDAW komitesi 1982 yılında kurulmuştur. Komite üyeleri, üye ülkeler tarafından seçilen, kadın konusunda uzman 23 kişiden oluşmaktadır. Seçim çeşitli coğrafi bölgelerden eşit olarak yapılmaktadır. CEDAW sözleşmesi uyarınca taraf devletler her 4 yılda bir dönemsel raporlarını komiteye sunmak zorundadırlar. Komite sözleşme hükümlerinin uygulanmasını denetlemekle görevlendirilmiştir. Kadınların ilerlemesi ve ayrımcılığın engellenmesi yönünde ülkelerin sağladıkları ilerlemeleri, karşılaştıkları engelleri içeren ülke raporlarını inceletme ve çeşitli sorular yönelterek kadın hakları konusunda ülkenin gerçekleştirdiği ilerlemeyi analiz etmekte ve tavsiyelerde bulunmaktadır. CEDAW Sözleşmesi İhtiyari Protokolü ile CEDAW Komitesine sözleşmenin tanıdığı hakların ihlali konusunda bireylerce veya kurumlarca veya onların rızası ile onlar adına yapılan şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanınmıştır.

Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu (KSK): KSK’nin amacı kadın erkek eşitliği ilkesinin uygulanmasını sağlamaktır. 1946 yılında BM ekonomik ve sosyal konseye bağlı olarak kurulmuştur. 1995 yılında gerçekleştirilen Dördüncü Kadın Konferansının izlenmesi ve eylem platformunda yer alan uygulamaların gerçekleştirilmesini denetlemekle görevlidir. 45 üyesi bulunmaktadır.

- **Avrupa Birliği müzakere süreci**

Türkiye’de kadın alanında çalışma yapan kurumların-kadın örgütlerinin büyük bir bölümünün ortak görüşü Avrupa Birliğine adaylık sürecinin kadın-erkek eşitliği alanında yapılan yasal değişiklikler üzerinde doğrudan ve olumlu bir etkiye sahip olduğudur⁵. Avrupa Sosyal Şartında yer alan maddelerin, akit taraflar çalışan erkekler ile kadınların eşit işe eşit ücret hakkına sahip olduklarını tanımayı taahhüt eder, çocuk hakları sözleşmesinin, çalışan kadınların analığının korunma hakkı, vb maddelerin eşitlik alanında çok önemli olduğu, iş yasasına yerleştirilen kadın-erkek eşitliği anlayışının AB’nin etkisiyle mümkün olduğu belirtilmektedir⁶. Avrupa Birliği Temel Şartı’nda da kadın-erkek eşitliğine ilişkin maddelere yer verilmiştir.⁷ TBMM’de işişari nitelikte Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulmasında da (Mart 2009) AB’nin ve yayınladığı ilerleme raporlarının etkisi bulunmaktadır.

3. Kadın Sorunlarına Müdahalenin Biçimleri

Kamusal müdahaleyi gerektiren sorunlara ya da sorunların çözümüne ilişkin yapılanlar-edilenler 5 aşamadan oluşan bir süreci izlemektedir: soruna ilişkin farkındalığın oluşması ve sorunun ortaya konulması, politika üretme, model oluşturma, hizmet planlama-sunma ve geri bildirimler-sonuçlar üzerinden yeniden düzenleme. Kadınların yaşadıkları sorunlara müdahale edişte benzer bir süreci izlemektedir.

- **Politika Üretme**

---

⁵ KAMER, KA-DER Görüşmeleri

⁶ Çalışan kadınlar, anne olmaları durumunda, özel korunma hakkına sahiptir. Çalışan erkekler ile kadınların eşit işe eşit ücret hakkına sahip olduklarını tanımayı; işveren, bir kadının işverenine hamile olduğunu bildirmesi ile doğum iznine ayrılması arasındaki dönem içinde veya süresi bu döneme rastlayacak şekilde işten çıkarma bildiriminde bulunmasını yasadışı saymayı; emzirme döneminde annelere, bu amaçla yeterli bir süre işe ara verme hakkı sağlamayı vb. bir dizi düzenlemeyi içermektedir.

⁷ Erkek ve kadınlar arasındaki eşitlik, istihdam çalışma ve ücret koşullarını içerecek şekilde tüm alanlarda sağlanmalıdır, vb.

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

Politika üretme sürecinde kamuda ikili bir yönelimin söz konusu olduğu söylenebilir. Bu yönelimler toplumsal alandaki güç dengesine, ya da toplum tarafından “neyin” kabul edilebilir olduğuna göre farklılaşmaktadır. Yönelimlerden ilki kadının birey olarak güçlendirmesini odağına almaz (Bir ölçüde CEDAW’ın öngörmesiyle KSGM’nin kurulması buna örnek olarak verilebilir). İkincisi ise kadının “aile”, geleneksel ilişki ağı içinde algılanmasıdır (uzun bir süre Türkiye’de kadına verilen hizmetlerin aile hizmetleri adı altında kurumsallaşması, KSGM ile aynı süreçte Ailenin ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü’nün kurulması, vb.).

Kadın örgütlerinin politika üretme sürecinin ise devletinkinden çok daha parçalı olduğunu ve farklılıkları içinde barındırdığını söylemek mümkün. Türkiye’nin politik ideolojik şekillenışı ve bunun üzerinden gelişen fay hatları-çatışmalar kadın hareketini de etkilemekte, biçimlendirmektedir. Laiklik, etnik kimlik, sosyal sınıfsal farklılıkların biçimlendirdiği “kadın kurtuluş” projeleri, kadın hareketinin parçalı yapısının gerisinde yer almaktadır.

Kadın örgütlerini, aradaki farklılıklara rağmen, birleştiren temel sorun alanının, harekete geçirici saikler farklı olsa da, “namus” cinayetleri ve kadına yönelik aile içi şiddet olduğu, bu sorunlara ilişkin taleplerin kadın örgütlerini ortak bir paydada birleştirdiği görülmektedir. Yine temsil mekanizmalarında kadınların daha fazla yer alması talebi, “hangi kadınlar”, sorusuna rağmen ortak bir payda olarak görülebilmektedir. Dönem dönem gündemlere ilişkin medeni yasanın değişmesi, TCK, 4320 sayılı yasa vb üzerinden de biraya gelmekte, koordinasyon sağlanabilmektedir.

Kadın hareketinin ilk çıkış anındaki politikliğe rağmen zaman içinde sönmüldüğü ifade edilmektedir. Bu bağlamda hareketin sivil toplumcu bir karakter kazanmaya başladığı, kamunun işlevlerini üstlenmeye çalıştığı buna bağlı olarak apolitikleştiği, küçük feminist gruplar dışında örgütlenme ve harekete geçme noktasında zayıflıkları olduğu, bununla ilişkili olarak metropollerde kadın hakları alanında elde edilen başarıların yerellere yayılmasında, kendi gündemini oluşturmada sorunlar yaşadığı, devlete-siyasete yönelmekten çok gündelik politika yaptığı söylenmektedir⁸.

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele, kadın hareketinin önemli başarılar elde ettiği bir alandır. KASAUM’dan Serpil Sancar bu başarının arkasında İslamcı hareketle, feminist hareketin çakışması-örtüşmesinin yer aldığını (İslamcı hareketin aileyi korumak, feminist hareketin kadın üzerinden yola çıksa bile) ifade etmiştir. Sancar bu örtüşmeye, ittifaka “beyaz Türk erkeği” ni, onların steril dünyasının kadına yönelik aile içi şiddeti doğulu,.. görme anlayışını da eklemiştir.⁹

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele de mesafe alındığı ancak 2 önemli sorun alanında önemli bir gelişme olmadığını belirtmiştir: fuhuşla mücadele ve temsilde yer almak. Devletin bu alanları görmezden geldiği, bu alanlarda herhangi bir iyileştirme yapmanın söz konusu olmadığı, fuhuşla mücadeleye ise hiç girilmediği, hala fuhuşun serbest kontrat alanı olarak görüldüğü, insan hakları ihlali olarak görülmediğini dillendirmiştir.

⁸ Ecevit Y., Görüşme Notları

⁹ Kadın örgütlerinin uzun yıllar dillendirdikleri taleplerin, özellikle kadına yönelik aile içi şiddete ilişkin, devlet tarafından kadın örgütlerine yer bırakmayacak, nefes aldirmayacak düzeyde sahiplenilmesi. “Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadeleyi hep kadın hareketlerinin başarı hanesine yazdım. Ancak şunu fark ettim devlet bu konuyu sahiplendi, hem de çok sahiplendi ama kadın örgütlerine nefes aldirmayacak düzeyde. Kurumları devlet kuruyor artık, tanımları o yapıyor, o yön veriyor.

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

Türkiye’de kadın hareketinin 2 alanda -İslamcı kadınlarla ve Kürt kadın hareketiyle karşılaşmada- çok yaşadığı, duvara çarptığı dile getirilmiştir. “Türkiye’de ilginç şeyler oluyor. Türkiye’de en ciddi ve güçlü kadın örgütleri artık Doğu ve Güneydoğu’da. Kota politikalarını bir sol ya da sosyal demokrat parti değil, etnik kimlik üzerinden siyaset yapan bir parti sahiplenip, uyguluyor. Bu yolla kadınları siyasete taşımayı becermeye başladı bile. Bunlar Türkiye açısından çok yeni olgular ve biz bunu yavaş yavaş tartışmaya başlayacağız. Teoride konu etmeye başlayacağız. Batılı olmayan, (Doğu - Batı ayrımı yapmayı çok istemiyorum) ama yeni bir pratik, yani Avrupa'nın feminist deneyiminden farklı bir pratik. Yani etnik kimliklerle ve muhafazakâr dindar kimliklerle karşılaştığında feminist hareketin geliştireceği siyaset açısından Türkiye’de feminist hareket önemli bir deneyim yaşamakta.”¹⁰ Kürt ve İslamcı hareketlerin kafalardaki değerleri-öngörülerini yerle bir ettiği (Doğulu gördüğü bir hareketin batılı hiçbir hareketin yapamadığını yapması kota koyması, kadına temsil hakkı vermesi vb); kadın hareketindeki üst dili, modernleşme-modernleşirmeci anlayışı bitirdiğini belirtilmiştir.

Kadın hareketinin politika üretme sürecine baktığımızda, bütünlüklü birbirini gören bir politik hat oluşturduğunu söylemek güç görünmektedir. Hareketin içinde yer alan özneler göre, öncelikleri, ağırlık noktaları değişmektedir. Feminist kadın örgütlerinin faaliyetlerinin, son dönemde birbirini kesen çeşitli nedenlerden dolayı, beden politikası, cinsellik-bedenin algılanışı, şiddetle mücadele (aile içi şiddet, cinsel şiddet vb.) yoğunlaştığı, eylemliliklerinin lobi çalışmalarının temel alanın bunları oluşturduğu görülmektedir. İstihdam, kadın yoksulluğu, temsil ikincil gündemler olarak durmaktadır.

• Model geliştirme

Model geliştirme, kadınların yaşadığı sorunlara kamu eliyle, kamunun örgütleyeceği finanse edeceği hizmetler eliyle çözüm bulma arayışlarının sonucudur. Kamu tarafından kadınlara sunulan hizmetler büyük ölçüde SHÇEK ve son dönemlerde belediyeler tarafından yerine getirilmektedir. SHÇEK toplum merkezleri, aile danışma merkezleri ve sığınmaevleri aracılığıyla hizmetlerini yürütmektedir. Hizmetler ilk aşamada aile hizmetleri adı altında örgütlenmiş ardından kadın hizmetleri kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Bu hizmetlere ilişkin sosyal hizmetlerin halihazırda geliştirdiği ve yurtdışında kullanılan modeller örnek alınmıştır. Hizmetler yönetmelikler çerçevesinde yerine getirilmektedir.

Teorik düzeyde kamuda kadın politikalarını belirleyen-koordinasyon sağlayan KSGM’nin bu alanda verilen hizmetler için de politika belirlemesi, icracı bir kurum olmasa da icracı kurumlara yol göstermesi, yönlendirmesi beklenmektedir. Ancak politika oluşturma ve koordinasyon sağlama işlevi yüklenen KSGM’nin, sosyal hizmet kurumlarında kadınlara verilen hizmetler ile genel olarak kamunun yürüttüğü politikalar arasında eşgüdüm sağlanması, model geliştirme çalışmaları vb. konusunda herhangi bir çalışması olmadığı görülmektedir. Bu konuda tek istisnai durum aile içi şiddete ilişkindir. Aile içi şiddetle mücadelenin geniş bir konsorsiyum yaratmış olması, farklı aktörleri de içine alacak biçimde müdahale araçları geliştirme arayışını beraberinde getirmiştir ve bu sonuçta vermiştir.¹¹

¹⁰ Cogito 2009, Bahar Sayısı

¹¹ Avrupa Birliğinin finanse ettiği, BM’nin teknik destek verdiği ve KSGM’nin yürüttüğü Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi çerçevesinde sığınakların kurulum ve işletim standartlarını belirleyen Kadın Sığınmaevi Kılavuzu hazırlanmış ve bu kılavuz SHÇEK tarafından rehber olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ancak bu çalışmanın projeye sınırlandırılmış, kılavuzun kullanımının salt SHÇEK’in inisiyatifine bırakılış olması, herhangi bir izleme değerlendirmenin yapılmıyor olması bir sorun alanıdır.

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

Kadın örgütlerinin ise özellikle sığınaklar konusunda çalışmalar yaptıkları, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından model geliştirildiği ve uygulandığı¹² görülmektedir.

- **Hizmet planlama-hizmet sunma ve finansman**

Kadınlara hizmet sunan kamu kurumlarının her biri kendi hizmet planlamasını yapmaktadır. Eğitime ilişkin Milli Eğitim Bakanlığı, aile planlamasına ilişkin Sağlık Bakanlığı, sosyal hizmetler için SHÇEK vb. Kadın sorununun çok sektörlü-boyutlu olduğu göz önünde tutulduğunda hizmetlerin bütünlüklü, eş zamanlı birbirini besleyen bir tarzda gerçekleştirilmesinin kalıcı sonuçlar yaratacağı tartışılmazdır.

Kamu kurumlarına merkezi bütçeden, kamu bütçesinin esasları doğrultusunda, kaynak aktarılmaktadır. KSGM tarafından yapılan çalışmalara baktığımızda ise, aile içi şiddetle mücadele, toplumsal cinsiyet eşitliği vb., bunların çoğunlukla projeler çerçevesinde ve oradan elde edilen kaynaklarla gerçekleştirildiği görülmektedir.¹³

Kadınlara sunulan hizmetlere ilişkin kadın örgütlerinin de çalışmalar yaptığı görülmektedir. Kadının sosyalleşmesi kadın örgütlerinin çalışmalarının odak noktalarından birini oluşturmaktadır. Grup çalışmaları-deneyim paylaşım toplantıları, güçlenme eğitim programları, gündemdeki sorun alanlarına ilişkin etkinlikler temel faaliyet alanını oluşturmaktadır. Ayrıca aile içi şiddetle mücadele çerçevesi de danışmanlık ve sığınak hizmetleri de verilebilmektedir¹⁴.

Hizmetlere ilişkin altı çizilecek diğer bir alan hizmetlerin projeler çerçevesinde hedefleri, çıktıları, uygulama süresi belirlenmiş bir biçimde planlanmasıdır. Bu durum, projeyle sınırlandırılmış tarz, hizmetlerin sürekliliğine ilişkin sorunlar yaratabilmektedir. Projelerin temel alanlarını istihdam, kadın girişimciliği, aile içi şiddetle mücadele ve eğitim çalışmaları oluşturmaktadır. Kadın örgütlerinin de, KSGM’de olduğu gibi, son dönem yaptıkları çalışmaların verdikleri hizmetlerin önemli bir bölümünü projeler çerçevesinde yürüttüğü, finansmanının buralardan sağladığı, görülmektedir.¹⁵ Bu durum hizmet planlamasının projelerin elverdiği çerçevede yapılmasını beraberinde getirmektedir.

Yukarıda politika geliştirme, model oluşturma, hizmet planlama, sunma ve finanse etme konularından bahsedildi. Bu noktaların ortak keseni ise koordinasyondur. Politika oluşturma sürecinin kendi içinde koordinasyonun sağlanması, model geliştirme, hizmet planlama sürecinde koordinasyon,...vb. Kamu, kadın alanında politika geliştirme ve koordinasyon sağlama birimi olarak KSGM’yi tanımlamaktadır. Yüklenen bu işlev, KSGM’yi daha ayrıntılı bir biçimde ele almamızı zorunlu kılmaktadır.

---

¹² Beyoğlu kaymakamlığıyla birlikte sığınmaevi işleten Mor Çatı, işbirliği protokolünü yenilenmemesi nedeniyle 2009 yılında sığınak faaliyetlerini durdurmuştur.

¹³ Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele projesi, AB finansal desteği 2006-2008; Sığınmaevleri Projesi AB desteği 2009-2011.

¹⁴ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Kadın Dayanışma Vakfı ve VAKAD başka kurumların işbirliği ile (kamu ya da uluslararası örgütler) sığınak işleten yada şimdi olmasa bile bir dönem işletmiş olan, bu alanda deneyimine sahip olan kurumlardır.

¹⁵ Tabii ki kadın örgütleri arasında farklılıklar var. Bu görüş genel bir yönelim olarak ele alınmalıdır, ayrıksı örneklerin olduğu bilinerek.

4. Kamuda Kadın Mekanizması Yaratma Süreci

Devlet nezdinde kadın alanında çalışma yapan kurumsal yapıların oluşturulması süreci 1987 yılında Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü bünyesinde Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu oluşturulmasıyla başlamıştır. Kadın alanında çalışan bir yapının oluşturulması her ne kadar kadın örgütleri tarafından bir talep olarak dile getirilmişse de, uluslar arası sözleşmelerin kurulmuşta önemli bir etkisi söz konusudur. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerin icracı bir birim veya kadınla ilgili koordinatörü öngörmesi 20 Nisan 1990 yılında Başbakanlığa bağlı olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı kurulmasında etkili olmuştur. Başkanlık, 25 Ekimde 1990'da 3670 sayılı yasa ile Çalışma Bakanlığına bağlı olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü adını almış, ardından 24 Haziran 1991'de tekrar Başbakanlığa bağlanmıştır. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü 27 Kasım 2002 tarihinde yeniden Çalışma Bakanlığına bağlanmıştır. Ancak bu da uzun sürmemiş 29 Mart 2003 de ise tekrar başbakanlığa geçmiştir. Bu durum, müdürlüğün Çalışma Bakanlığı ve Başbakanlık arasında gidip gelmesi, kadın çalışmalarının-sorunlarının tam olarak ne olduğu ve nereye yerleştirilmesi gerektiği konusundaki kafa karışıklığını göstermektedir. Türkiye'de KSGM'nin kuruluş süreciyle birlikte, ona paralel olarak, Aile ve Sosyal Araştırmaları Genel Müdürlüğü'de kurulmuştur. Bu durum var olan geleneksel yapı içinde kadını anlamlandırma ile birey olarak algılama ve güçlendirme arasındaki çelişkinin bir ifadesi olarak görülebilir¹⁶.

10 yıllık yasal boşluk sonrasında 6 Kasım 2004 tarihinde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)'nin 5251 sayılı teşkilat yasası yürürlüğe girmiştir. Bu süreçte de Avrupa Birliği İlerleme Raporları yasanın çıkmasında etkili olmuştur.

2008 yılı itibarıyla 161 ülkede KSGM'ye benzer, merkezi yönetime bağlı, kadın kuruluşu faaliyet göstermektedir. Ortadoğu ülkelerine bakıldığında kadın kurumlarının, Türkiye'de olduğu gibi 1990 ve sonrasında kurulduğu görülmektedir (Ürdün 1992, Lübnan 1998, Mısır 2000). Bu kuruluşlar üzerine yapılan çalışmalar 3 alanda ikili çelişkilerin varlığını göstermektedir: ulusal koşullar-yaklaşımlar ile uluslar arası yaklaşımlar arasındaki çelişki, kadının ailenin üyesi-anne olarak algılanması ile birey olarak algılanması arasındaki çelişki ve geleneksel devlet anlayışına bağlı olarak kadın mekanizmanın yukardan aşağı ile aşağıdan yukarıya yürütümü arasındaki çelişki.¹⁷

- **KSGM'nin Hedefleri, Görevleri, Yetki ve Sorumluluk Alanları**

KSGM kadın alanında politika oluşturma ve koordinasyon sağlama kurumudur. KSGM ihtiyaç duyulan alanlarda, merkezin istemiyle, yasa taslağı tasarısı hazırlayabilmekte, başka kurumlar tarafından hazırlanan taslakları kadın-erkek eşitliği çerçevesinde değerlendirip görüşlerini ifade edebilmektedir. Yasa tasarısı taslağı hazırlama sürecinde tasarısı taslak KSGM tarafından hazırlanmakta, ardından ilgili birimlere (kamu kuruluşları, resmi yazıyla yasa tasarısının konusuna göre sendikalara vb. kurumlara) gönderilmekte, bu birimlerden alınan geri bildirimlere göre tasarısı taslağı yeniden düzenlenip Başbakanlığa sunulmaktadır. KSGM'nin kuruluş amacı "kadının insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak; kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal yaşamdaki

¹⁶ United Nations Division for the Advancement of women, The role of National mechanism in promoting gender equality and the empowerment of women: Turkey Experience, Kardam N., 2005,

¹⁷ National Women's Machineries Seminar, Euromed Role of Women in Economic Life Programme, June 2007, Cairo

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

konumlarını güçlendirmek; hak, fırsat ve imkanlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak" olarak belirtilmiştir.¹⁸ Amaçlar, KSGM'nin kadın odaklı bir yaklaşım içinde olduğunu göstermektedir.

- **KSGM'nin Kurumsal Yapısı**

KSGM Başbakanlığa bağlı olarak çalışmaktadır. Ana hizmet birimi, danışma birimi ve yardımcı hizmet birimi olmak üzere 3 birimden oluşmaktadır. Ana hizmet biriminin altında Kadının Ekonomik Statüsünü Güçlendirme, Kadının Sosyal Statüsünü Geliştirme, Dış İlişkiler, İletişim, Dokümantasyon ve Yayın Daire Başkanlıkları; Danışma biriminde strateji geliştirme ve hukuk müşavirliği; Yardımcı Hizmet biriminde ise İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri Daireleri yer almaktadır.¹⁹ KSGM'nin başbakanlığa bağlı olarak çalışması politikalara temel oluşturma çalışmalarında, ulusal mekanizmanın en üst düzeyinde yer alması olarak tanımlanmaktadır²⁰.

KSGM'nin bütçesi genel bütçeden aktarılan kaynak ile projelerden gelen kaynaklardan oluşmaktadır. Projelerin bütçedeki yeri yıllarla göre, uygulanan proje sayısına göre farklılık göstermektedir. KSGM'nin bütçeleri diğer kurumların bütçeleri gibi hazırlanmaktadır. Öncelikle her daire programıyla birlikte kendi bütçesini oluşturmakta, ardından daire başkanları, genel müdür yardımcısı ve genel müdür bir araya gelip son halini vermektedir. Ardından program Maliye Bakanlığına gönderilerek süreç devam etmektedir.

KSGM 10 yıl teşkilat kanunu olmadan çalıştıktan sonra 2004 yılında kanunu çıkmıştır. Bu tarihten itibaren kendisine ait bütçe ve personel ile çalışmalarını yürütmeye başlamıştır. Kanunla birlikte 17 uzman yardımcısı diğer kamu kurumlarındaki personel alım prosedürüne göre istihdam edilmiştir.²¹

KSGM'ye bakıldığında kadın kurumlarının içinde yer aldığı 2 mekanizmanın tanımlandığı görülmektedir: Kadının Statüsü Danışma Kurulu ve Şiddet İzleme Komitesi.

Kadının Statüsü Danışma Kurulu (KSDK)

5251 sayılı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Teşkilat Yasanınının 15 ve 16 ncı maddeleri uyarınca, kamu kurum ve kuruluşları ile Üniversite ve Sivil Toplum Kuruluşu temsilcilerinden oluşturulan "Kadının Statüsü Danışma Kurulu" kadının statüsüne ilişkin sorunları incelemek, değerlendirmek, görüş oluşturmak ve önerilerde bulunmak üzere toplantılar gerçekleştirmektedir. KSDK yönetmelik çerçevesinde faaliyetlerini gerçekleştirmekte, burada yer alan STK'lar yönetmelikte yer alan kriterlere göre belirlenmektedir.

Kriterler:

- En fazla üyeye sahip beş dernek arasından bir,
- En fazla şubeye sahip beş dernek arasından bir,
- Faaliyetleri için en fazla harcama yapan beş dernek arasından bir,

¹⁸ www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5251.html

¹⁹ Her bir daire başkanlığının görevleri 5251 sayılı yasada ayrıntılı olarak tanımlanmıştır.

²⁰ Görüşme notları, 2009

²¹ KPSS ve KPDS başarısına göre adaylar belirlenmekte, ardından bu adaylarla mülakat yapılmaktadır. Adayların gelişiminde iş başı eğitimin, yaparak öğrenmenin, önemli bir yer tuttuğu belirtilmektedir. Hizmet öncesi herhangi bir eğitim programı uygulanmamaktadır. Halihazırda %70'i kadın %30'u erkek olan 56 personel görev almaktadır. 2009 Ağustos verileri.

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

- Dernek Federasyonları arasından bir,
  - Gelirinden amacına yönelik hizmetler için en fazla harcama yapan beş vakıf arasından bir,
- temsilci olmak üzere Genel Müdürlükçe üç yıl için seçilir. Üyeliği sona erenler yeniden seçilebilmektedir.

STK'ların seçilme kriterleri KSDK'da kadın örgütlerinin temsil edilme sınırlılıklarını ortaya koymaktadır. Yoğunlukla dernekler sürece dahil edilmekte, farklı biçimlerdeki örgütlenmeler (kooperatif vb) dışlanmakta, vakıflara ise derneklere göre çok az temsil hakkı verilmektedir. KSDK'da yer alacak kurumların hem 5 aday arasından hem de sadece Genel Müdürlük tarafından belirlenmesi, kadın örgütlerinin bu seçimde herhangi bir etkisinin bulunmaması tartışmaya açık bir diğer noktadır. Bu nedenle KSDK'de kadın kurumlarının değil, KSGM tarafından uygun görülen kadın kurumlarının temsilinden bahsedilebilir.

Kurul Bileşenleri

- Kadının Statüsü Danışma Kurulu; Başbakan veya Bakanın başkanlığında; Adalet, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Milli Eğitim, Sağlık, Tarım ve Köy İşleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Sanayi ve Ticaret, Kültür ve Turizm bakanlıkları müsteşarları; Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı; Avrupa Birliği Genel Sekreteri; Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanı; Devlet Personel Başkanı; Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanı; Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Genel Müdürü; Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürü; Türkiye İş Kurumu Genel Müdürü; Özürlüler İdaresi Başkanı; Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürü ve Başbakanlık İnsan Hakları Başkanı veya görevlendirecekleri birer yetkili; üniversitelerin Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı başkanlıkları ile Kadın Araştırma ve Uygulama merkezlerinden Yükseköğretim Kurulunca belirlenecek en az dört öğretim üyesi; Kadının Statüsü Genel Müdürü, Genel Müdür Yardımcısı ve ana hizmet birimleri daire başkanları ile kadın hakları konusunda çalışmalarda bulunan beş sivil toplum kuruluşu temsilcisinden oluşur **(MADDE 15)**.

15. madde de merkezi yönetim kuruluşlarının Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Danışma kurulunda çoğunlukta oldukları, bunun da belirleyiciliği beraberinde getireceği görülmektedir.

Kurulun Görevleri

“Devletin ekonomik, sosyal, kültürel ve kadına ilişkin politikaları çerçevesinde kadının statüsü ile ilgili sorunları inceleyerek genel politikalar oluşturulmasına yardımcı olmak, plan ve programların uygulanması hususunda görüş bildirmek. Devletin ekonomik, sosyal, kültürel ve kadın politikaları çerçevesinde plân ve yıllık programlara göre Genel Müdürlüğün görevlerini geliştirici tedbirleri belirlemek ve önerilerde bulunmak. Başbakan veya görevlendireceği Bakan tarafından istenen, Genel Müdürlüğün veya Kurul üyelerinin teklif ettiği kadının statüsüne ilişkin konuları incelemek, değerlendirmek ve bu konularda görüş oluşturmak ve önerilerde bulunmak.”

Danışma kurulunun görevleri görüş bildirmek ve önerilerde bulunmaktır. Herhangi bir karar verici yetkiye sahip değildir.

Şiddet İzleme Komitesi

2006 yılı Başbakanlık Genelgesinden sonra kurulmuştur. Bu komite çerçevesinde 3 ayda bir ilçe düzeyi de dahil olmak üzere şiddetle ilgili raporlar alınmakta (raporlar SHÇEK tarafından

hazırlanmaktadır), bu raporlar KSGM tarafından bir araya getirilip taslak bir metin oluşturulmakta ve Başbakanlığa gönderilmektedir. Şiddet İzleme Komitesi yılda 2 defa toplanmaktadır ve komitede amacı kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele etmek olan STK'lar da yer almaktadır. KAMER, Kadın Dayanışma Vakfı ve Mor Çatı komitenin bileşenleridir. Mor Çatı işleyişten kaynaklanan sorunlardan dolayı komiteden ayrıldığını kamuoyuyla paylaşmıştır (2008, Ayrıntılı bilgi STK bölümünde yer almaktadır).

5. Kadın Örgütleri, Akademi ve Kamu ile İlişkilere Bakış Açıları

Kadın örgütlerinin devlete yaklaşımlarının farklılıklar barındırdığı görülmektedir. Bir bölümü sınırların çizildiği, ilişkinin niteliğinin tanımlı olduğu, eşit koşullarda işbirliği yapıldığı sürece çalışma yürütülebileceğini ifade ederken, bir bölümü tamamen reddedici bir konumu benimsemektedir. İşbirliği ile reddedici anlayış arasında çeşitli ara konumlarda mevcuttur.

Kadın alanında çalışan akademisyenler devletin kadın sorununa yaklaşımını eleştirmektedir. Bu eleştirilerin başında konuların tek tek ele alınması bütüncül bir yaklaşımın geliştirilmemesi gelmektedir. "Şimdi kadına karşı şiddet konusunda, eğitim konusunda bir şeyler yapılmaya çalışılıyor. Ama bir bütünlük içerisinde kadına karşı ayrımcılığı yok etmek yönünde çalışmalar yapılmıyor. Böyle bir devlet yaklaşımı yok. Doğru dürüst plan bile yok bu konuda... Türkiye'de en büyük sorunlardan biri kadın istihdamı. Bu sorun giderek daha da kötüleşiyor. Ama bu, çok da fazla devlet politikalarında gündemde olan bir konu değil... Türkiye'de kadın, geleneksel kadın rolleri içerisinde düşünülerek buna yönelik politikalar güçlendirilmeye çalışılıyor."²²

KSGM ve merkezi yönetime bağlı çeşitli kuruluşlarla çalışma deneyimi olan kadın örgütleri devletin kadın sorununa yaklaşımını benzer bir dille eleştirmektedir. Dillendirilen eleştirilerden biri devletin sorunu geleneksel yapıyı koruyarak çözmeye çalışmasıdır. KAMER "Devlet,.. "miş" gibi yapıyor. Aile bütünlüğünü bozmayalım, ama kadına da destek verelim. Bire bir olaylara baktığımızda tek taraflı uzlaşma içindeler. Kadın çalışması yapanlara naif-küçümseyici yaklaşımlar söz konusu. Kamuda kadın sorunuyla ilgilenenler, çözmeye çalışanlar var ancak yapacaklarının sınırı belli. Kimi zaman merkez olumlu yaklaşıp da yerelden olumsuz tavırlar gelebiliyor. Örneğin yerel mülkü idareler ben ilimde aile içi şiddeti çalıştırmam diyebiliyor. Sorunların üstünü kapatma anlayışı söz konusu."

Devletle ilişkilerin, kimi durumlarda, kurumun devlet nezdinde nasıl algılandığı ile ilişkili olduğu, kimi durumlarda ise kişilere-kamu görevlilerinin bireysel yaklaşımlarına bağlı olduğu düşünülmektedir.

Kadın örgütleri devletle ilişki kurmaya mesafeli yaklaşmaktadır. Zaman zaman ilişki kurulsa bile sınırlara önem verilmektedir. Bu noktada devletle ilişki kurduğu için çokça eleştirilen KAMER, çalışma prensiplerini şu şekilde açıklamaktadır: "Devletle çalışma anlayışımız kurumların içine girip değiştirmek, bu iş böyle yapılmaz, yöntemi şudur demek, onlara yöntem ve model öğretelim üzerinden ilişki geliştiriyoruz. ...Neden devletle işbirliği yapıyorsunuz gibi eleştirilere muhatap olduk. Devletle işbirliği yapacağız çünkü devlet bu işi bilmiyor, biz öğreteceğiz. Bundan vazgeçmeyeceğiz. Biz şiddet izleme komitesine zorlayarak girdik. Diğer kurumlarda bunu yapmalı... Bizde oraya gittiğimizde söyledikleri her şeyi onaylamıyoruz, eleştirilerimizi yöneltiyoruz, şunlar şunlar değişmeli diyoruz, ısrar ediyoruz."

²² Acar, F., www.kazete.org.tr

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

Devletle kadın örgütlerinin ilişkisinin son dönemin en sancılı ilişkisi olduğu ifade edilmiştir. Kadın alanında elde edilen kazanımlarda uluslar arası ilişkilerin hızlandırıcı etkisi olduğu, uluslararası alanda sivil toplum diyalogunun kriterlerden biri olarak görülmesinin, devleti sivil toplumla birlikte çalışmaya zorladığı, ancak bunun da kimi olumsuzlukları (devletin kendi sivil toplumunu yaratma gibi), beraberinde getirdiği belirtilmektedir. Zamanla, politik, eleştirel yaklaşımları benimseyen, muhalif örgütlenmelerin bu diyalogdan dışlandığı dillendirilmiştir.

Bu olumsuzluklara rağmen ilişki kurmak gerektiği; kadın örgütlerinin işinin politika üretmek (devletin üstlendiği-üstlenmesi gereken görevleri yerine getirmek değil), devletin işinin ise bunları uygulamak olduğunun altı çizilmiştir. Devletin iş yapması için onunla ilişki içinde olmanın zorunlu olduğu düşünülmektedir. Kadın örgütlerinin sığınmaevi çalışmalarında yer almaları, aile içi şiddetle mücadelede polislere feminist kadınların eğitim vermesi, eşitlik komisyonu kurulurken kadın örgütlerinin milletvekilleri ile çalışması, vb²³.

Kadın örgütleri işbirliğini, politikaların oluşturulmasından, nasıl uygulanacağına kadar her şeyin birlikte tasarlanması-oluşturulması süreci olarak değerlendirmektedir. KSGM'nin kuruluşunda bir oryantasyon merkezi olmasının beklendiği²⁴ ancak gelinen noktada hükümetin, bakanın bir devamı, herhangi bir uzantısı olduğu belirtilmiştir.²⁵ KSGM'nin kadın örgütlerini bir vitrin olarak kullandığı, öyle gördüğü, politik kadın örgütlerini ise dışladığı belirtilmiştir. Yerelde bu dışlama sürecinin daha ciddi bir biçimde sürdürülebildiği aktarılmaktadır.

Kadın örgütleri bir taraftan kadın politikalarını biçimlendirmek, yasal düzenlemelerin kadın lehine yapılmasını sağlamak için TBMM'de yer alan milletvekilleri özellikle kadın milletvekilleriyle birlikte çalışmalar yürütmekte, kimi faaliyetleri –projeler için merkezi yönetim birimleriyle işbirlikleri kurmaktadır. Öte yandan kadın haklarının savunucusu, hayatını kolaylaştırmaya çalışan kadınların bir araya geldiği örgütlerin kendisi olmaktadır. Türkiye'de kadın örgütlerinin, üye sayısı ve eylemli süreçlerde harekete geçirebildikleri kitleye göre güçlü bir etkiye sahip oldukları görülmektedir. Bir anlamda taleplerini eylemli bir süreçte dile getirmeyen kadın kitlelerinin “dili olmayı” kadın örgütleri üstlenmektedir: hem sözcülük yapmakta-hem de sözün kendisi olmaktadır.

Kadın aktivistlerin KSGM'nin kuruluş sürecine yaklaşımları farklılıklar barındırmaktadır. KSGM'nin kuruluşunu izleyen günlerde S. Acuner tarafından “Taleplerimiz büyük ölçüde gerçekleştirildi. Ancak, yasanın bazı "tırpanlamalara" maruz kaldığı da görülüyor. Yasada, kamu kuruluşlarının "küçültülmesi" çerçevesinde, genel müdür sayısı bire indirilmiş. Biz, iki genel müdür yardımcısının görev yapması gerektiğini savunuyorduk; çünkü KSGM kadınların yönetime gelebildiği ender kurumlardan” değerlendirilmesini yapmıştır²⁶.

---

²³ İlknur Üstünol, KADER

²⁴ KSGM'yi önceleyen yapıların-teşkilat yasası çıkmadan önceki durumun, kadın örgütleri ve aktivistler tarafından genellikle olumlu olarak görüldüğü, kurumsallaşma sürecinde ve sonrasında kopuş yaşandığı görülmektedir..

²⁵ KSGM'nin CEDAW ülke raporu hazırlanırken raporu birlikte hazırlamak için tüm kadın örgütlerine çağrıda bulunduğu ancak sonuçta ortak çıkarılan raporun değil, tek başlarına hazırladıkları kendi raporlarını gönderdikleri, altına da kadın örgütleriyle birlikte hazırlandığı notunu düşerek bunu yaptıkları, aktarılmıştır.

²⁶ Belge B., bianet.org, 10 Kasım 2004, Ancak bu belirleme, tüm feminist gruplara ya da kadın örgütlerine mal edilemez. Daha eleştirel yaklaşımlarda söz konusudur.

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

KSGM'nin devlet kurumu, orada çalışanların devlet memuru olduğunun altı çizilerek bunun yarattığı sınırlılıklar hatırlatılmakta ancak aynı zamanda KSGM'nin kadın örgütlerini hiçe sayan bir tutum içinde olduğu, kadın örgütlerini sadece ve sadece aile içi şiddet ve namus cinayetleri söz konusu olduğunda önemseydiği belirtilmektedir.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından yapılan açıklamada *"Başbakanlığın 2006/17 sayılı genelgesi devlet kurumlarının bu alanda faaliyet gösteren kadın örgütlenmeleri ile işbirliğini öngörmektedir. Tek tek şiddet mağduru kadınların desteklemek üzere yapılan görüşmeler dışında yerel yönetimler, valilik düzeyinde sürekli bir işbirliği söz konusu olmamaktadır..."* görüşlerine yer verilmektedir.

Mor Çatı BM Nüfus Fonunun danışmanlığını, KSGM 'nin yürütücülüğünü yaptığı Avrupa Birliği tarafından finanse edilen kadına yönelik şiddete karşı mücadele projesinde yönlendirme komitesinde yer almıştır. Sonrasında ise *"...bütçenin nasıl kullanıldığından, Ulusal Eylem Planının önceliklerine kadar, hiçbir aşamada kadın örgütlenmelerinin görüşlerinin dikkate alınmadığı görülmüştür..."* gerekçesiyle yönlendirme komitesinden ayrılmıştır.²⁷

Akademide KSGM'ye ilişkin eleştirel bir dil kullanılmaktadır. KASAUM ve ODTÜ görüşmelerinden çıkarılabilecek ilk sonuç KSGM'nin bir değişim süreci yaşadığıdır. Yasal kurumsallaşmadan önce kadın örgütleri, üniversite ve akademisyenlerle yakın ilişki kuran, iletişim içinde, dışa açık olan kurumun zamanla-teşkilat yasasının çıkmasıyla birlikte, bürokratik bir yapılanmaya dönüştüğü belirtilmiştir. Çok büyük emek verilen kadın mekanizması yaratma sürecinin gelinen noktada hayal kırıklığı yarattığı ifade edilmektedir. KSGM'nin teknik, bürokratik bir kuruma dönüştüğü, farklı sektörlere nasıl bakacağını bilmediği; eşgüdüm kurumu olduğunun ifade edildiği ancak eşgüdümü sağlayamadığı, hem kamuyla ilişkilerinin zayıf olduğu hem de kadın hareketinden kopuk olduğu belirtilmiştir. Eşitlik Eylem Planı'nın çıkarıldığı, bu bağlamda yerelde kamu hizmetlerinde cinsiyet eşitliğini sağlamak için devletin bir şeyler yapması gerektiği ancak bunun nasıl yapılacağıın sorun olduğu aktarılmıştır. *"Türkiye'de Anayasanın 10. maddesi değişiyor ama devletin cinsler arası eşitliği nasıl gerçekleştireceğini anlatan, tanımlayan bir 'eylem planı' yapılmıyor. TBMM'de kadın-erkek eşitlik komisyonu kuruluyor ama bakanlıklarda, yerel yönetimlerde eşitlik birimlerinin kurulması ile ilgili hükümetin hiçbir fikri yok."*²⁸ Başlangıç-aşamasında dışarıya, kadın hareketine açık olan kurumun halihazırda hükümetin herhangi bir birimine dönüştüğü, onunla tamamen bütünleşik olduğu, çatışmaktan uzak durduğu, Genel müdürün herhangi bir biçimde insiyatif almadığı, bu alandaki çalışmalarını yürütemediği dile getirilmiştir.

KSGM'nin teşkilat yasasının 2004 yılında çıktığı, önceki süreçte (yasa çıkmadan) işlerini sürdürürken çok daha etkili bir kurum olduğu aktarılmıştır. KASAUM'un, KSGM'nin kuruluş sürecindeki ekibinin içinde bizzat yer aldığı, O dönem söylediklerinin önemsendiği, sorulduğu, şu an ise devletin artık üniversite ile ilişki kurmadığı, devletle, KSGM ile şu an hiçbir ilişkilerinin olmadığı dile getirilmiştir. KSGM'nin personel politikası da ayrıca eleştirilmektedir.²⁹

Sancar, KSGM'nin kadın sorunlarını kadın ve kız çocuklarının eğitimi, aile içi şiddetin önlenmesi, siyasi kararlara eşit katılım ve eşit oranda temsil gibi "belli kadınsı ve dışı alanlarda" görmeye devam ettiğini

²⁷ www.morcati.org.tr

²⁸ Sancar S., Görüşme Notları

²⁹ KPSS'ye göre personel alındığı, kadın hareketi içinden gelen, kadın çalışmalarında yüksek lisans yapan kadınlara öncelik verilmediği belirtilmiştir.(Y.Ecevit)

(ki kimi kadın örgütleri bunlarla bile ilgilenilmediğini salt aile içi şiddetle ilgili çalışmaların yapıldığını), KSGM'nin üretim ve istihdam, güvenlik ve savunma, maliye ve finansı, dış politika alanlarında ise kadın erkek eşitliği meselesinden tamamen kendini arındırmış olduğunu ifade etmektedir.

6. Pekin Eylem Platformuna Göre KSGM'nin Değerlendirilmesi

Dördüncü Dünya Kadın Konferansında kabul edilen Pekin Eylem Platformu önemli kararlara imza atmıştır. Bunlardan biri kamu tarafından kurulacak kadın mekanizmasına ilişkin belirlemiş olduğu ilkelerdir. Eylem platformuna göre kadın mekanizması,

- Hükümette en yüksek düzeyde temsil edilmeli,
- İşletilen kurumsal mekanizmalardaki ya da süreçlerdeki planlar, uygulamalar, kontrol yerinden yönetim esasına göre yapılmalı,
- STK'lar ve tabanda çalışan örgütlenmeler sürece dahil edilmeli,
- Yeterli kaynak (bütçe ve insan) sağlanmalı,
- Tüm devlet politikalarına etki etme olanağı-ımkkanı tanınmalı.

Pekin Eylem platformunun ilkeleri Türkiye'de ne kadar uygulanmaktadır? Ya da CEDAW çerçevesinde kurulan KSGM bu ilkelerin ne kadarını içinde barındırmaktadır.

- **Yerinden yönetim-yerelin etkisi hangi düzeyde gerçekleşiyor? Bölge-taşra teşkilatı var mı? Yerelin ihtiyaçlarına göre planlama yapılıyor mu?**

KSGM'de her dairenin kendi önceliklerini belirleyip, yol haritasını (ne yapabiliriz, kimlerle işbirliği yapabiliriz vb) çizdiği belirtilmektedir. Ardından dairelerin planları bir araya getirilmektedir. Genel düzeyde hizmet ihtiyacı tespitinde kamu kuruluşları tarafından hazırlanan belgelerin özellikle 9. Kalkınma Planının yol gösterici olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca yıllardır bu işin içinde yer aldığı için sorun alanlarının bilindiği, bunların üzerinden ihtiyaç tespiti yapıldığı dillendirilmiştir³⁰.

Stratejik plan(SP) hazırlık sürecinde 9. Kalkınma planının göz önünde tutulduğu, Performans ölçütlerinin ise SP'ye göre şekillendirildiği dile getirilmiştir. SP Hazırlama Sürecinin paydaş analizi ile başladığı; her bir paydaşa anket gönderilip soruna bakışlarının, önceliklerinin, beklentilerinin vb alındığı, ardından kurum tarafından (KSGM) SP hazırlandığı aktarılmıştır. KSGM'nin araştırmalar yapan bir koordinasyon kurumu olarak düşünüldüğü için taşra teşkilatı kurmaya gerek duyulmadığı, bölgesel düzeyde ya da yerel düzeyde ihtiyaçları karşılamanın Valilik üzerinden gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Gerektiğinde KSGM'nin il düzeyinden valilikle işbirliği yaptığı, valiliğin il müdürlüklerini görevlendirerek o ilde-yerelde KSGM'nin faaliyetlerini sürdürdüğü belirtilmektedir. Ancak valiliklerden KSGM'ye doğru bilgi-hizmet ihtiyaç talepleri-rapor akışı (ilin-yerelin ihtiyaçlarına ilişkin) yapılmamaktadır.

Projelerin bölgelere göre değil, Türkiye temsiline göre uygulandığı, geneli temsil etmek gibi bir anlayışla hareket edildiği ifade edilmiştir. KSGM, bölgelerin-yerelin ihtiyacını derleyen toparlayan özel mekanizmalara sahip değildir.

³⁰ KSGM, Görüşme Notları, 2009

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

KSGM'nin, STK'lara davet edildiği takdirde toplantılarına, etkinliklerine katılarak, hazırladığı yayınları göndererek, talep halinde proje alım sürecinde destek vererek katkı sunduğu belirtilmiştir. STK'lara maddi herhangi bir desteğin söz konusu olmadığı, devletin böylesi bir politikasının bulunmadığı, KSGM de bunun için ayrılmış bir ödeneğin yer almadığı ifadelendirilmiştir.

Yukarıda söylenenlerin ışığında KSGM'nin yerelin ihtiyaçlarını göz önünde tutma noktasında sıkıntıları olduğu, yerelin ihtiyaçlarını görece mekanizmalardan yoksun olduğu, ulusal düzeyde hazırlanan politika notlarına göre çalışmalarını yürüttüğü söylenebilir.

- **Kamu kurumları arasındaki koordinasyon hangi düzeyde gerçekleşiyor?**

KSGM'nin en önemli işlevi kurumlar arasında koordinasyon sağlamaktır. Ancak bunun ne kadar yapıldığı önemli bir sorun alanıdır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı 2008-2013 çerçevesinde 6 ayda bir ilgili kurumların bir araya geldiği toplantılar yapılmaktadır. Ancak salt bu alanda ve bu aralıklarda gerçekleştirilen toplantıların koordinasyonu sağlamak için yeterli olmadığı açıktır. Koordinasyonun amacı kamu kurumlarının kadın sorununa ilişkin politikalarında eşgüdümü ve tutarlılığı, birbirlerini görerek politika üretmelerini sağlamaktır. Kamu kurumları tarafından üretilen stratejik eylem planlarına baktığımızda kurumların birbirlerinden çokta haberdar olmadığı, KSGM'nin hazırladığı eylem planlarının diğer kamu kurumlarını kesen-sorumluluk veren bölümlerinin ilgili kurumların SEP'inde kendilerine yer bulmadığı görülmektedir.

- **Kamunun tüm politikaları kadın-erkek eşitliği açısından değerlendiriliyor mu?**

KSGM'nin kamu politikalarını kadın-erkek açısından değerlendirmek gibi bir işlevi bulunmamaktadır. KSGM ile gerçekleştirilen görüşmede KSGM'nin icracı bir kurum değil, işlevi politika oluşturma ve strateji geliştirme olan koordinasyon kurumu olduğu ifadelendirilmiştir. Koordinasyon kurumu olarak diğer kurumlarla işbirliği içinde çalıştığı, bütüncül bir bakış gerçekleştirdiği, paydaşlarla birlikte Ulusal eylem planlarını hazırladığı dile getirilmiştir. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem planını izleme çalışmaları için her alanda çalışma grupları oluşturulduğu; çalışma gruplarında kamu ve üniversitelerin³¹ yer aldığı ancak STK'ların dahil edilmediği belirtilmiştir. Grupların daha etkin çalışmaları için bu yola başvurulduğu, STK'ların dahil edilmediği, geniş grupların işlevli olmadığı ifade edilmiştir.

Bu açıklamaların ışığında KSGM'nin Pekin Eylem platformunda belirlenen ilkelerden (işletilen kurumsal mekanizmalardaki ya da süreçlerdeki planlar, uygulamalar, kontrol yerinden yönetim esasına göre yapılmalı, STK'lar ve tabanda çalışan örgütlenmeler sürece dahil edilmeli, Tüm devlet politikalarına etki etme olanağı-ımkani tanınmalı) uzak olduğunu söylemek yanıltıcı olmayacaktır.³²

7. Türkiye'de Kadın Alanında Kullanılan Koordinasyon Araçları

- Protokoller: kamu kurumları arasında belli bir alana ilişkin olarak imzalanan işbirliği protokolleri kullanılan koordinasyon araçlarından biridir. Ancak protokol imzalanmış

³¹ KASAUM ve ODTÜ Kadın Anabilim Dalı Başkanlığı davet edilmemiş.

³² Yasaları kadın-erkek eşitliği açısından değerlendiren TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, henüz yeni bir kurumsallaşma olduğu için (şubat 2009 yılında kurulmasına TBMM'de kara verildi) analiz dışında bırakılmıştır.

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

olması uygulamada-birlikte çalışma konusunda sorunlar yaşanmadığı anlamına gelmemektedir.

- Projeler, yatay ve dikey işbirlikleri: projeler kamu kurumları arasında, kamu kurumları ile uluslar arası kuruluşlar arasında ve kadın örgütleri arasında önemli bir koordinasyon ve işbirliği aracı işlevini görmektedir. Ancak projeler, hem sınırlılıkları geçici olmaları, belirli bir zaman süresince uygulanmaları, sürdürülebilirlik sorunları, vb; hem de fırsatları kurumların birbirlerini tanınması, bilgi alışverişi, önyargıların yıkılması vb, içinde barındırmaktadır.
- Eylem planları: Kadınların karşı karşıya kaldığı sorunlar bağlamında halihazırda iki eylem planı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013 ve Kadına Yönelik Aile içi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010 hazırlanmıştır. Eylem planlarının hazırlık ve izleme süreçleri kurumlar arası koordinasyonu sağlamada araç olarak kullanılabilir. KSGM tarafından projeler çerçevesinde hazırlanan eylem planlarında katılımcılığın gözetildiğini-en azından planların sonunda yer alan katılımcılar listesi üzerinden-söylemek mümkün. Ancak bu noktada kadın örgütlerinin itirazları bulunmaktadır³³.

Eylem planlarına ilişkin ikinci nokta izlemenin yapıp yapılmadığıdır. KSGM tarafından Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem planını izlemek üzere içinde sadece kamu kurumlarının yer aldığı çalışma grupları oluşturulmuştur. Şuana kadar 2 toplantısı yapılan çalışma gruplarının etkisini ölçmek için henüz erken. Ancak, KSGM'nin şu ana kadar uyguladığı projelerin etkilerini ölçen herhangi bir değerlendirme dokümanı üretmediği de burada belirtilmelidir.

- Kadının Statüsü Danışma Kurulu (Bkn.sy)
- Şiddet İzleme Komitesi (Bkn.sy)
- Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele il kurulları (yerel düzeyde). Bu kurullar tüm yerelerde henüz kurumsallaştırılmamıştır.

Kamuda İyi Yönetişime Yönelik Kısıtlar

- ***Politika üretimine ilişkin:***

Merkezi düzeyde üretilen belgeler arasında uyum sorunu: kamunun ürettiği sektörel stratejik planlar ile kurumsal stratejik planlar arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Politikaların etkin olması için sektörel planlar ile kurumsal planların kesişim noktaları mümkün olduğunca artırılmalı ve planlar arasında uyum sağlanmalıdır.

Devletin kadın politikasının “çelişkileri” ya da “farklı yönelimleri” içinde barındırması ve buna bağlı olarak kadın sorununa- çözümüne yaklaşımlarda devlet, STK, üniversiteler arasındaki düşünsel farklılıkların olması, işler işbirliği mekanizmaları tanımlanamadığı için, politika üretiminde “kısıta - engele” dönüşebilmektedir.

³³ Söylediklerinin eylem planına yansımamasına rağmen isimlerinin orda yer almasının devam etmesi vb...

- **Planlamaya ilişkin:**

Kamunun merkezi düzeyde planlama yapması, bölgesel ya da yerel planların olmaması ve sektörel stratejik planların bölgelere göre farklılaştırılmaması bir diğer sorun alanıdır. Bölgelere ya da yerele göre planların farklılaştırılması için ihtiyaçların da bölge ve yerele göre tespit edilmesi gerekir.

- **Hizmet üretimine ilişkin:**

Merkezi düzeyde örgütlenmiş kamu kurumlarının kadın sorunları alanında yerel ihtiyacı tespit edecek araçlardan yoksunluğu, kamu kurumlarının bir bölümünün örneğin KSGM'nin yerel ihtiyaca göre ulusal ölçeği baz alması hizmet üretimine ilişkin sorunlardır.

- **Koordinasyona ilişkin:**

Kamu kurumları arasında etkin bir iletişim ve işbirliği ağının kurulmamış olması, kamu ve STK'lar arasında işler, çerçevesi belirlenmiş bir koordinasyon aracının bulunmaması, yerelde yapılan çalışmalar, üretilen hizmetler arasında koordinasyon ve eşgüdüm sağlayacak işler mekanizmaların var olmaması koordinasyona yönelik kısıtlardır.³⁴

8. Kadın Örgütleri Arasındaki Koordinasyon Araçları (Kadın Lobisi, Avrupa Kadın Lobisi, KEİG, esnek eylem birliktelikleri, sığınaklar kurultayı, enformal ilişkiler,...)

Türkiye'de yerel, bölgesel ya da ulusal düzeyde faaliyet gösteren pek çok kadın kurumu-örgütlenmesi-oluşumu (ya da çevresi)bulunmaktadır. Bunların bir bölümü belli sorun alanlarında-çözümlerinde yoğunlaşmışken (kadına yönelik aile içi şiddet, temsilde kadın, kadın istihdamı gibi)³⁵, bir bölümü birden çok sorunla-çözümüyle ilgilenmektedir. Yine sendikalarda, meslek odalarında kadın sekreterliği, komisyonu vb. biçimlerde örgütlenmiş kadın birimleri söz konusudur. Çok sayıda kadın örgütü olmasına rağmen bu örgütlenmeleri bir araya getiren ortak platformda buluşturan bir üst örgütlenme bulunmamaktadır.³⁶ Kadın örgütleri ya güncel talepler etrafında esnek, geçici birliktelikler kurmakta(TCK ve son olarak Sosyal güvenlik yasasına karşı oluşturulan platform, vb), ya da gelenekselleşmiş Kadın Sığınağı Kurultayı, Kadın Lobisi, Avrupa Kadın Lobisi vb. toplantılarda bir araya gelmektedir. Kimi zaman bir kurum tarafından gerçekleştirilen etkinlikler ve toplantılar da örgütlerin bir araya gelmesini sağlayabilmektedir.

Kadın örgütleri ile yapılan görüşmelerin de açığa çıkardığı gibi, kadın örgütleri arasındaki ilişkiyi düzenleyen kurumsallaşmış mekanizmalar bulunmamaktadır. Bunun temel nedeni farklı duruşların, anlamlandırmaların, önceliklerin söz konusu olmasıdır. Kadın örgütleri alanında kurumsallaşmış temel yapılardan biri Kadın Sığınakları Kurultayı'dır. Sığınaklar Kurultayı 1997 yılında beri yapılmaktadır. Daha çok kadın örgütlerinin yer aldığı ve inisiyatif kullandığı kurultaylara, SHÇEK'e bağlı kadın kuruluşlarından yetkililerinde katılım sağladığı, bunun kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede sığınak çalışmalarının nasıl yürütüleceği üzerinden kurumlar arasında ortak bir dil yaratmada fırsat yarattığı görülmektedir. Kurultayın amacı kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir yer tutan sığınaklar olmasına rağmen, kadın alanında görülen farklı sorun alanları da tartışılmakta,

³⁴ İl kurulları böylesi bir mekanizma işlevi görebilir. Ancak kadın çalışmalarına yönelik oluşturulmuş il kurullarının Diyarbakır'da işlediğine dair bir izlenim elde edilmiştir sadece(KAMER görüşmesi)

³⁵ Bu örgütlerden bir bölümü diğer alanlarda yapılan çalışmalara da destek vermektedir.

³⁶ Böylesi bir yapıya ihtiyaç olup olmadığı noktasında kadın örgütlerinin görüşleri farklılaşmaktadır.

gündemleştirilmektedir. Kurultay, mevcut yapısıyla sorun alanlarını da içinde barındırmaktadır. Bunlardan biri çok farklı alanlarda çalışan kadın kurumlarının yer alması ve bunun getirdiği dağınıklık, bir diğeri ise kadın örgütleri arasında ortak dil yaratma konusunda yaşanan sorunlardır.

Kadın örgütlerine bakarken kurumlar arasındaki enformel ilişki ağını da görmek gerekiyor. Bu ağ zaman zaman kurumlar üzerinden değil, bireyler tek tek kadın aktivistler üzerinden sürdürülmektedir. Uzun yıllar kadın alanında çalışmış olmak, toplantı ve etkinliklere katılmak, eylem-kampanya örgütlemek kurumların ve kişilerin birbirlerini daha yakından tanımalarını sağlayarak, kurumsal düzeyi aşan enformel ilişkiler ağı oluşturmalarını beraberinde getirmektedir.

Özetle kadın örgütleri arasındaki ilişkilerin gevşek bağlar üzerinden sürdürüldüğü, kimi zaman birbirlerine öncelikler-çalışma alanı-ideolojik düzlemde yakın kadınların - kadın örgütlerinin birliktelikleri olsa da, merkezi bir mekanizmanın söz konusu olmadığı, enformel ilişki ağlarının önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

9. Sonuç Yerine

Ulusal kadın mekanizmalarının işlevleri genel olarak kamunun politikalarını biçimlendirme, analiz etme, savunuculuk yapma, iletişim, koordinasyon sağlama, uygulamaları kontrol etmek-gözlemlemek ve bilgi derlemek olarak tanımlanmaktadır.³⁷ Pekin Eylem Platformunda kadın mekanizmalarının etkin çalışması için dört özelliği içinde barındırmaları gerektiği belirtilmektedir. Hükümet düzeyinde en yüksek düzeyde temsil edilmesi, Başbakanlığa bağlı çalışması; işletilen kurumsal mekanizmalarda ya da süreçlerde planların, uygulamaların, kontrolün yerinden yönetim esasına göre yapılması, STK'ların ve tabanda çalışan örgütlenmelerin dahil edilmesi; yeterli kaynağın (bütçe ve insan) sağlanması; tüm devlet politikalarına etki etme olanağının-imkanının tanınması.³⁸ KSGM'ye bakıldığında bu koşullardan üst düzeyde temsil edilmenin sağlandığı, ancak diğer koşullardan yerinden yönetimin herhangi bir biçimde KSGM'nin örgütsel yapısında olmadığı, devlet politikalarını etkileme konusunun ise sınırlı bir biçimde gerçekleştiği, eylem planlarının izlenmesinin herhangi bir bağlayıcılığı ve düzeltme olanağını içinde barındırmadığı-kamu kurumlarının politikalarını değiştirmeye yön verme anlamında- herhangi bir yetkisi olmadığı görülmektedir. KSGM'nin hem devletin içinde yer alıp hem de kadın alanında var olan yasaları, düzenlemeleri, politikaları değiştirmeye geliştirmeye çalışması, kısacası var olanla yetinmemesi mümkün müdür? KSGM dışındaki kurumlarla ve kişilerle yapılan görüşmelerden KSGM'nin böylesi bir çelişkinin zorluğunu yaşamadığı, zaten hükümetin herhangi bir üyesi gibi davrandığı, farklı politik söylemleri ya da kadın örgütlerinin söylemlerini dillendirmediği ortaya çıkarmaktadır.

KSGM bünyesinde oluşturulan kurullarda (Kadının Statüsü Danışma Kurulu, Şiddet İzleme Komitesi) yer alan STK'ların nasıl seçildiği, STK'ların önerilerinin politikalara nasıl yansıtıldığı-yansıtılıp yansıtılmadığı, politika belirleme süreçlerine etkisinin ne olduğu önemli bir sorun alanıdır. KSDK'da yer alacak kurumların hem 5 aday arasından hem de sadece Genel Müdürlük tarafından belirlenmesi, kadın kurumlarının bu seçimde herhangi bir etkisinin bulunmaması tartışmaya açık bir diğer noktadır. Bu nedenle KSDK'de kadın kurumlarının değil, KSGM tarafından uygun görülen kadın kurumlarının

³⁷ United Nations Division for the Advancement of Women, The role of National mechanism in promoting gender equality and the empowerment of women: Turkey Experience, Kardam N., 2005,

³⁸ www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/institu.htm

4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 19-20 Kasım 2009, Ankara

temsilinden bahsedilebilir. İlişkilerin istenen düzeyde gerçekleşmesi, bu alanda ilkelerin belirlenmesine, saydamlığın sağlanmasına bağlıdır.

KSGM'nin daha iyi hizmet verebilmesi için farklı görüşler dile getirilmektedir: icracı bir bakanlığa dönüştürülme, düzenleyici bir kurum biçiminde örgütlenme, bölgesel farklılıkları hesaba katan bir kurumsallaşma, STK'ların, üniversitelerin kadın merkezlerinin-kadın çalışmaları ana bilim dalı başkanlıklarının içinde yer aldığı bir yönetim biçimi, özerk bir yapıya kavuşturulması-dönüştürülmesi, ya da Hiyerarşik ilişkiler yerine müşevviklere dayalı bir sistem... Ancak önemli olan bu senaryoların odağında katılımcılığı önceleyen bir yerelleşme projesinin hangi düzeyde yer aldığıdır.